Janata Shikshan Prasarak Mandal's

LOKNETE MARUTRAO GHULE PATIL MAHAVIDYALAYA

Dahigaon-Ne,Tal-Shevgaon, Dist -Ahmednagar.Pin414502(MH)
Ph.No.02429-272036
Email- lmgpcollege@rediffmail.com
Website-www.lmgpm.in

Self Study Report (1st Cycle)

Criteria-III

Research, Innovation and Extension

Key Indicator: 3.3
Research Publication and Award

Submitted to
NATIONAL ASSESSMENT AND ACCREDITATION COUNCIL
BENGALURU

Janata Shikshan Prasarak Mandal's

LOKNETE MARUTRAO GHULE PATIL MAHAVIDYALAYA

Dahigaon-Ne, Tal-Shevgaon, Dist-Ahmednagar. Pin-414502 (MH)

Ph.No.02429-272036

Email- lmgpcollege@rediffmail.com

Website- www.lmgpm.in

Late Marutraoji Ghule Patil

Estd.2012

ID.No:PU/AN/ACS/124/2012 College Code No:1407 PUN Code:CAAA019580 AISHE Code:C-55461

Ref.No.: LMGPM/2023-24/ Date:17/08/2023

Declaration

This is to Declare that this document is prepared by the Internal Quality Assurance Cell (IQAC). All the supportive documents, Links, Reports, Presentations, Photographs, Numerical Data True copies, etc. submitted/Presented in this document are verified by IQAC. The declaration is for the purpose of NAAC accreditation of HEI for 1st Cycle academic year 2017-2018 to 2021-2022.

Co-Ordinator
IQAC
L.M.G.P.M., Dahigaon-Ne,
Tal. Shevgaon, Dist. Ahmednagar

Loknete Marutrao Ghule Patil Mahavidyalaya
ID.NO. PU/AN/ACS/124/2012
Dahigaon-ne, Tal-Shevgaon

I/C Principal
Loknete Marutrao Ghule Patil Mahavidyalaya
Dahigaon-ne,Tal-Shevgaon,Dist-Ahmednagar

3.3.2 Number of books and chapters in edited volumes / books published and papers published in national / international conference proceedings per teacher during last five years

Academic Year 2019-20

Sr. No.	Name of the teacher	Title of the book/chapters published	Title of the paper	Title of the proceedings of the conference	Name of the conference	National / International	Page No.
1	Mr.Akshay Kale	Sanshodhan Paddhati Mulbhut Sankalpana					04-06
2	Mr.Vikas Thorat		Dahashatvad Nakshaklvad Ani Manavi Adhikar	Vidyavarta	Manavi Adhikar : Sadyasthiti Ani Avhane	National	07-12
3	Dr.Nilesh Kharat		Jagatikikaran Ani Marathi Bhasha	Research Journey	Jagatikikarnacha Bhasha Va Sahityavaril Prabhav	State	13-16

अर्थशास्त्रीय संशोधन म्हणजे जीवनाच्या आर्थिक व्यवहारास मार्गदर्शक ठरतील असे नियम किंवा सिध्दांत मांडण्यासाठी आर्थिक माहिती किंवा तथ्ये संकलित करणे, ती शिस्तबध्द स्वरूपात मांडणे, तीचे शास्त्रीय विश्लेषण करणे, निरीक्षण व अनुभवातून मिळालेल्या ज्ञानाचा वापर करून अनेकविध कारणांचे तात्कालिक व अंतिम परिणाम काय होतील हे निश्चित करणे.

संशोधन पद्धती मूलभूत संकल्पना या पुस्तकात संशोधन परिचय/प्रस्तावना, संशोधन आराखडा, तथ्य संकलन/माहिती संकलन, सामग्रीचे/माहितीचे विश्लेषण, केंद्रिय प्रवृत्तीची मापके, संशोधन अहवाल या घटकांची सविस्तर माहिती देण्यात आली आहे. सदरील पुस्तकाची मांडणी अत्यंत साध्या पद्धतीने केली असून हे पुस्तक प्राध्यापक, विद्यार्थी, संशोधक यांना अत्यंत उपयुक्त ठरेल.

Download
Prashant Publications app for e-Books
Also e-Books are available online at
- kopykitab.com • amazon.com
- play.google.com
- www.prashantpublications.com

Prashant

अर्थशास्त्र ₹ 150

ISBN 978-81-948015-9-7

www.prashantpublications.com
prashantpublication.jal@gmail.com

BASIC CONCEPT OF RESEARCH METHODOLOGY

Also Available in **e-Book**

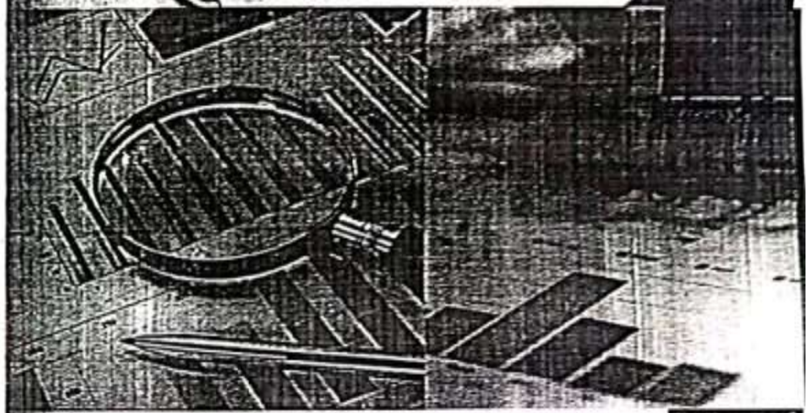

संशोधन पद्धती मूलभूत संकल्पना

प्रो. डॉ. सुहास डी. आव्हाड
डॉ. शिवाजी के. ढगे, डॉ. वैशाली डी. पाटील
प्रा. रामा बी. माने, प्रा. अक्षय एस. काळे

महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठाच्या पदवी व पदव्युत्तर वर्गासाठी उपयुक्त.

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ-कौशल्यविकास अभ्यासक्रमाअंतर्गत SYBA (SEC-I)
सत्र-३ व ४ च्या नवीन CBCS अभ्यासक्रमानुसार क्रमिक पुस्तक.

MPSC, UPSC, NET-SET व इतर स्पर्धा परीक्षांसाठीही उपयुक्त.

संशोधन पद्धती
मूलभूत संकल्पना

BASIC CONCEPT OF RESEARCH METHODOLOGY

प्रो. डॉ. सुहास डी. आव्हाड
सहकारमहर्षी भाऊसाहेब संतुजी थोरात महाविद्यालय, संगमनेर

डॉ. शिवाजी के. ढगे
प्राचार्य, सावित्रीबाई कॉलेज, पिंपळगांव पिसा, ता. श्रीगोंदा

डॉ. वैशाली डी. पाटील
एस.एम.जोशी कॉलेज, हडपसर, पुणे

प्रा. रामा बी. माने
आबासाहेब काकडे महाविद्यालय, बोधेगांव, ता. शेवगांव

प्रा. अक्षय एस. काळे
लोकनेते मारुतराव घूले पाटील महाविद्यालय, दहिगांव-ने, ता. शेवगांव

Prashant
प्रशांत पब्लिकेशन्स

With Best Compliments
from,
Authors and Publishers

संशोधन पद्धती मूलभूत संकल्पना
Basic Concept of Research Methodology
© सुरक्षित

▮ प्रकाशक । मुद्रक
रंगराव पाटील
प्रशांत प्रब्लिकेशन्स
3, प्रताप नगर, श्री संत ज्ञानेश्वर मंदिर रोड,
नूतन मराठा महाविद्यालयाजवळ,
जळगाव 425001.

▮ दूरध्वनी । वेब । ईमेल
0257-2235520,2232800
www.prashantpublications.com
prashantpublication.jal@gmail.com

▮ आवृत्ती । आयएसबीएन । किंमत
सप्टेंबर 2020
978-81-948015-9-7
₹ 150/-

▮ अक्षरजुळवणी
प्रशांत पब्लिकेशन्स

e-Books are available online at www.prashantpublications.com
Prashant Publications *app for e-Books*
kopykitab.com • amazon.com • play.google.com

या पुस्तकातील कोणताही मजकूर, कोणत्याही स्वरूपात वा माध्यमात पुर्नप्रकाशित अथवा संग्रहित करण्यासाठी लेखक/प्रकाशक दोघांचीही लेखी पूर्वपरवानगी घेणे बंधनकारक आहे.

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० पासून विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या निर्देशाप्रमाणे बदललेल्या नवीन अभ्यासक्रमानुसार कौशल्यविकास अभ्यासक्रमाअंतर्गत (SEC-2A) चा द्वितीय वर्ष कला सेमेस्टर-३ व सेमेस्टर ४ साठी संशोधनपद्धती मुलभूत संकल्पना हे पुस्तक विद्यार्थ्यांच्या हाती देताना आनंद होत आहे की हे पुस्तक प्राध्यापक, विद्यार्थी, संशोधक व महाराष्ट्रातील इतर विद्यापीठ अभ्यासक्रम व स्पर्धापरिक्षाकरिता हे पुस्तक उपयुक्त ठरेल.

सदर अभ्यासक्रम सा.फु.पुणे विद्यापीठ अर्थशास्त्र अभ्यासमंडळ व मंडळाचे अध्यक्ष डॉ.संभाजीराव काळे यांनी व अभ्यास मंडळ सदस्य यांनी यु.जी.सी.च्या निर्देशनानुसार एस.वाय.बी.ए.चा हा अभ्यासक्रम उपयुक्त बनवला आहे. तो नक्कीच विद्यार्थ्यांना उपयुक्त ठरेल.

हे पुस्तक लिखाण करत असताना अनेक मौल्यवान ग्रंथ संदर्भ म्हणून उपयोगात आले त्यांचेही आभार. शाखेच्या अधिष्ठाता डॉ.अंजली कुरणे, प्राचार्य पाटील दिनानाथ बी.एस.टी. कॉलेज, संगमनेर प्राचार्य, डॉ.अरबिंद बुरंगुले, प्राचार्य दादासाहेब वावळे, प्राचार्य नजर सर, प्राचार्य डॉ. मच्छिंद्र फसले, मा.ॲड.विद्याधर काकडे, जिल्हापरिषद सदस्या काकडे ताई या सर्वांची मदत मिळाली त्याबद्दल त्यांचे मनपूर्वक आभार.

– लेखक

Loknete Marutrao Ghule Patil Mahavidyalaya, ID NO. PU/AN/ACS/124/2012, Dahigaon-ne, Tal. Shevgaon
I/c Principal
Loknete Marutrao Ghule Patil Mahavidyalaya,
Dahigaon-Ne, Tal. Shevgaon, Dist. Ahmednagar

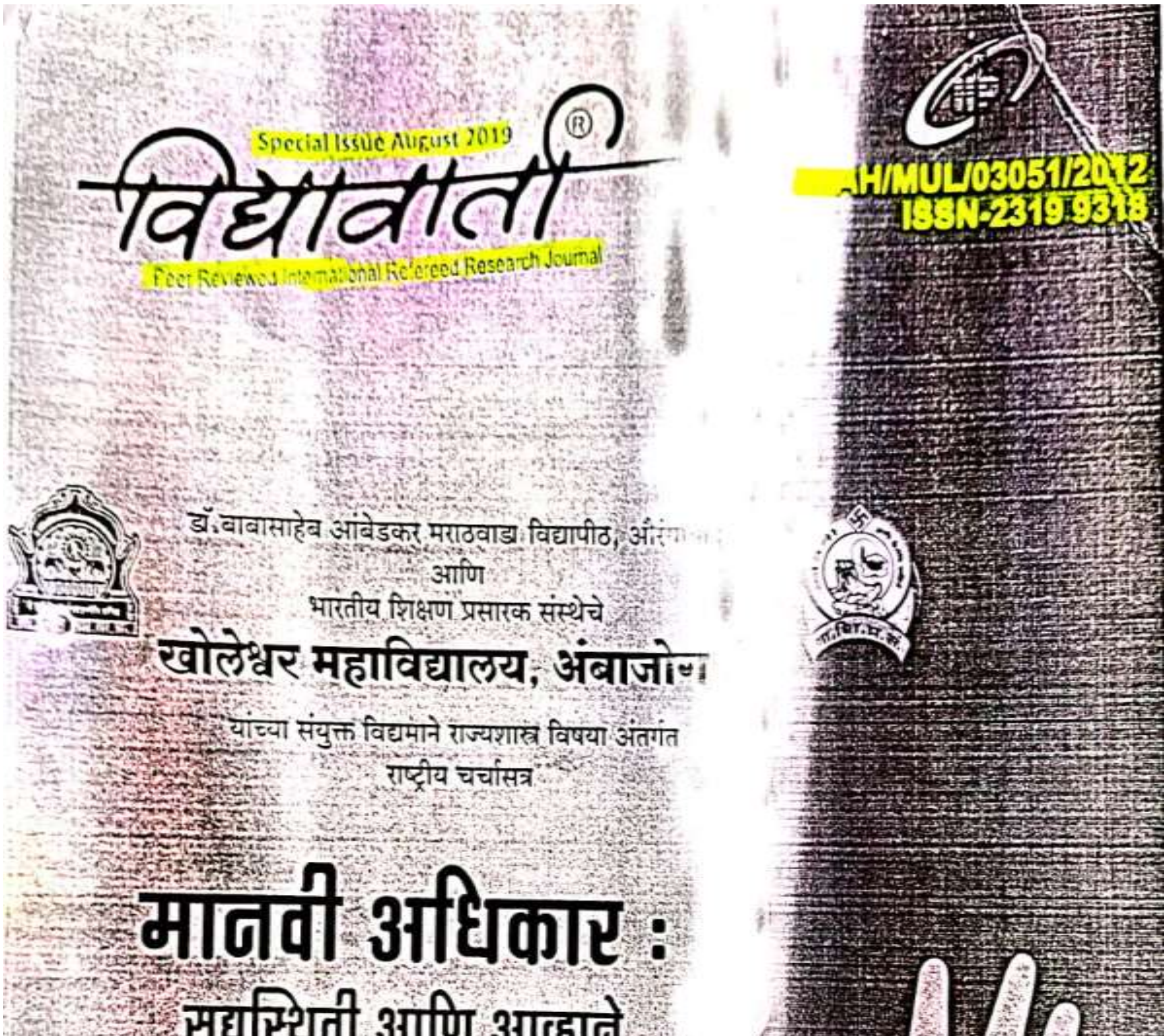

Special Issue August 2019

विद्यावार्ता ®

Peer Reviewed International Refereed Research Journal

AH/MUL/03051/2012
ISSN-2319 9318

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगा

आणि

भारतीय शिक्षण प्रसारक संस्थेचे

खोलेश्वर महाविद्यालय, अंबाजो

यांच्या संयुक्त विद्यमाने राज्यशास्त्र विषया अंतर्गत

राष्ट्रीय चर्चासत्र

मानवी अधिकार :

सद्यस्थिती आणि आव्हाने

संपादक

डॉ.तात्या बाळकिसन पुरी

Index

01) Realities of women's status and Human Rights
Dr. Vilas Aghav, Hingoli ||18

02) Impacts of Business or Human Rights
Shital Narsing Puri, Nanded ||20

03) मानवाधिकार आणि महिलांची सद्यस्थिती
श्री. डी. व्ही. दाताळ, निलंगा ||22

04) आदिवासी आणि मानवी अधिकार
डॉ. देविदास खोडेवाड, अंबाजोगाई ||24

05) महिला आणि मानव अधिकार आणि कायदे
प्रा. शिंदे नारायण भर्तरीनाथ, बीड ||26

06) मानवी अधिकार आणि बालमजुरी - एक चिकित्सक मांडणी
रमेश शंकर सोनवळकर ||29

07) भारतातील नक्षलवादी चळवळ व मानवी हक्क
प्रा. संजय अंकुशराव जगताप, लातूर ||31

08) मानवी अधिकार
डॉ. टी. बी. पुरी, अंबाजोगाई ||33

09) स्त्री- पुरुष असमानता मानवी अधिकार
प्रा.विजय दगडूजी शेळके, बीड ||36

10) भारतीय मानव अधिकार सद्यस्थिती आणि आव्हाने
डॉ.सुनिल शिंदे, परभणी ||38

11) मानवाधिकार स्वरूप
डॉ. ज्ञानेश्वर सोनवणे, बीड ||40

12) मानव अधिकार आणि भारतीय संविधान
विरभद्र गुरप्पा स्वामी, नांदेड ||42

www.vidyawarta.com/03 — http://www.printingarea.blogspot.com

26) मानव अधिकार आणि सामाजिक न्याय
विलास वि. धबाले, नागपूर ||84

27) भटक्या विमुक्त जाती व इतर मागासवर्गीयांचे मानवी अधिकारातील स्थान
डॉ. साहेब राठोड, पाथरी ||88

28) मानवाधिकार : जागतिक ऐतिहासिक पार्श्वभूमी आणि ...
डॉ. विलास घोडे, नागपूर ||91

29) महिला आणि मानवी अधिकार
प्रा. डॉ. शामल भिवराज जाधव, बीड ||97

30) मानवी आधिकार आणि महिला सुरक्षा : संविधानिक तरतूदींचा राजकिय अभ्यास
डॉ. कदम हारिभाउ पांडुरंगराव, बिड ||99

31) दहशतवाद नक्षलवाद आणि मानवी अधिकार
थोरात विकास आबासाहेब, औरंगाबाद ||102

32) स्त्री–पुरुष असमानता आणि मानवाधिकार
महेश कांबळे, औरंगाबाद, डॉ. सुहास मोरे, बीड ||104

33) महिला आणि मानवी अधिकार
प्रा. ठोंबरे महेश अशोक, माजलगांव, डॉ. एच.एस. भुसारे, बीड ||107

34) आरोग्याचा अधिकार — एक मानवाधिकार
प्रा. डॉ. रामकिशन वसंतराव लोमटे, फुलंब्री ||109

35) मानवाधिकार आणि शिक्षण
डॉ. शिवराज रामराव पाटील, लातूर. ||112

36) मानवी हक्क आणि भारतीय राज्यघटना
सुर्यवंशी जी.डी., कोल्हापूर. ||115

37) भारतीय संविधानातील मानवी हक्क आणि महिला
फड अजय श्रीधर, लातुर ||118

38) मानव अधिकार व वर्तमान स्थिती
डॉ. राम फुन्ने, परभणी ||120

www.vidyawarta.com/03 | http://www.printingarea.blogspot.com

MAH MUL/03051/2012
ISSN: 2319 9318

Vidyawarta®
Peer-Reviewed International Publication

August 2019
Special Issue

0102

31

दहशतवाद नक्षलवाद आणि मानवी अधिकार

थोरात विकास आबासाहेब
संशोधक विद्यार्थी, राज्यशास्त्र विभाग,
डॉ. बा. आं. विदयापिठ औरंगाबाद

****

प्रस्तावना

विसाव्या शतकाची अखेर होऊन जगाने एकविसाव्या शतकात प्रवेश केला तेव्हा पूर्वेच्या काही समस्या संपुष्टात आल्या होत्या. पण त्याबरोबरच काही नव्या समस्या निर्माण झाल्या. राजकीय, आर्थिक, सामाजिक क्षेत्रात सतत बदल होत गेले.

विसाव्या शतकाच्या उत्तरार्धात महासत्तामधील शीतयुध्द आणि त्यांच्यातील अण्वस्त्र स्पर्धा यानी जग ग्रासलेले होते विसाव्या शतकाच्या अखेरच्या काळात ती परिसिथती संपुष्टात आली. अनेक देशातील हुकुमशाही राजवटी संपुष्टात आल्या या देशांनी लोकशाही पध्दतीचा स्वीकार केला. जगाचे लोकशाहीकरण होऊ लागले याच बरोबर विज्ञान — तंत्रज्ञान दळणवळण, वाहातूक या क्षेत्रात मोठी प्रगती झाली. जगातल्या वेगवेगळया देशातील लोकांमधील परस्पर संबंध मोठया प्रमाणात वाढले. राष्ट्रा राष्ट्रातील मानवी समुहामध्ये आर्थिक, व्यापारी, सांस्कृतिक, सामाजिक तसेच राजकीय संबंध वृध्दिंगत होऊ लागले.

मात्र याच काळात जगासमोर काही समस्या निर्माण झाल्या. काही समस्या गंभीर स्वरूपाच्या बनल्या केवळ एक किंवा काही राष्ट्रापुरत्या मर्यादित त्या नाहीत तर सर्वच राष्ट्रासमोरच्या त्या समस्या मध्ये दहशतवाद आणि नक्षलवाद व मानवी या आजच्या जगातील अनेक राष्ट्रासमोर प्रमुख समस्या बनल्या आहे आणि उपायोजना करण्यासाठी जागतिक निर्माण झालेली आहे.
केला आढावा पुढीलप्रमाणे

१. दहशतवाद

आधुनिक काळत एकीकडे राष्ट्रं — राष्ट्रां मध्ये परस्पर सामंजस्य आणि सहकार्य वाढविण्याचे प्रयत्न सुरू आहेत. मात्र त्याच बरोबर दुसरीकडे जगात सतत कुठे ना कुठे चाललेला हिंसाचार आणि संघर्ष हे सुध्दा सध्याच्या जागतिक व्यवस्थेचे वैषिष्टये बनले आहे. यादवी देशांतर्गत सशस्त्र उठाव फुटीरतावादी चळवळ असे संघर्ष दिसून येतात. अशा प्रकारच्या संघर्षातून अधुनिक काळत दहशतवाद वाढलेला आहे. सध्या सगासमोर ती एक प्रमुख समस्या बनलेली आहे. जगात फारच थोडे देश असतील की त्यांना दहशतवादाची झळ पोहचलेली नाही. बहूतेक देशांना मग ते अमेरिकेसारखे प्रगत देश असो किंवा भारतासारखे विकसनशील देश असो दहशतवादी लढा देणे क्रमप्राप्त ठरलेले आहे.

आज जागतिक शांतता आणि सुरक्षिततेच्या ज्यापासून मोठा धोका निर्माण झालेला आहे तो दहशतवादी गटाकडून मोठा धोका निर्माण झालेला आहे तो दहशतवादी गटाकडून आणि त्यांना छुपा पाठिंबा देणाऱ्या राज्याकडून निर्माण झालेला आहे. या गटांच्या कारवयांवर कोणतेही औपचारिक बंधन नाही किंवा ते गट कोणत्याही सत्तेला जबाबदार नसतात. कही राज्य दहशतवादी गटांना साहाय्य करतात. पण ते गुप्तपणे केले जाते दहशतवादी गटांच्या कृत्याची जबाबदारी ही राज्ये स्वीकारत नाही.

दुसऱ्या महायुध्दानंतर जगात जे संघर्ष उदभवले त्यातील फार थोडे संघर्ष राज्या राज्यातील युध्दाच्या स्वरूपातले होते बहुतांश संघर्ष दहशतवादातून निर्माण झाले. आणि आजही ते होत आहे. दहशतवादाने आता जागतिक स्वरूप धारण केले आहे आणि त्याचा बीमोड करण्यासाठी जागतिक सहकार्याची गरज निर्माण झालेली आहे.

भारतात ही दहशतवाद गेली कित्तेक वर्षे चालू असून त्याच्याशी लढा देणे आणि देशातून त्याचं उच्चाटन करणे हे भारतासमोर एक आव्हान बनलेले आहे.

भारतातील दहशतवाद व नक्षलवाद

भारत गेली कित्येक वर्षे दहशातवादाशी मुकाबला करत आहे किंबहुना देशाला स्वातंत्र्य मिळाले

सून देशाच्या कोणत्या ना कोणत्या भागात वादी कृत्ये कमी — जास्त प्रमाणात चालू लेली आहे. मात्र त्याचा फैलाव १९८० नंतर ठ्या प्रमाणात झाला आहे.

१९६० च्या दशकात पश्चिम बंगालच्या लवादी भागात चारू मुजुमदार आणि कनू संन्याल च्या नेतृत्वाखाली आत्यंतिक डाव्या विचारसरणीची शतवादी चळवळ सुरू होती. जमीनदार, सावका, कारी अधिकारी यांच्या विराधात शेतमजूर आणि तकरी कुळे यांचा तो उठाव होता. ती चळवळ पुढे पुष्टात आली. परंतू त्याच स्वरूपाची चळवळ सध्या ध्र प्रवेश, छत्तीसगड, बिहार, महाराष्ट्रातील गडचिरोली ल्हा अशा आदिवासी भागात चालू आहे.

१९८० नंतरच्या काळात भारतात धार्मिक हशत उग्र स्वरूपात सुरू झाला. १९८० ते ९९० च्या दशकात पंजाबमध्ये खलिस्तानच्या शिखांचे ातंत्र व या मागणीसाठी झालेली चळवळ प्रखर रूपाची होती. खलिस्तान, लिबरेशन कोर्स, बब्बर लसा, दल खालसा अशा दहशतवादयांच्या अनेक घटना पंजाबमध्ये निर्माण झाल्या. त्यांनी मोठया प्रमाणात सक कारवाया केल्या. हजारो निरपराध व्यक्तींचा ळी या चळवळीने घेतला.

ती चळवळ थंडावत असतानाच जम्मू श्मीरमध्ये दहशतवादाने डोके वर काढले हिज्बूल जादिदीन, लष्कर —ए—तोयबा, हरकत उल अन्सार, श ए मोहम्मद अशा दहशतवादी संघटनांनी तिथे साचार सुरू केला. आता त्याची तीव्रता कमी झालेली सली तरी जम्मू काश्मीरमधून दहशतवादाचे उच्चाटन ालेले नाही.

जम्मू काश्मीरमधील दहशतवादाला ाकिस्तानमधून सर्वतोपरी साहाय्य मिळले हिज्बूल जाहिदीन, लष्कर ए तोयबा जैश ए मोहम्मद अशा हशतवादी संघटनांचे तळ पाकिस्तानात तसेच पाकव्याप्त म्मू काश्मीर भागात असुन पाकिस्तानी लष्कराकडून यांना शस्त्रास्त्रे आणि लष्करी प्रशिक्षणही दिले जात ोते. त्यांचे मुख्य नेते व मध्यवर्ती केंद्रे सुध्दा ाकीस्तानातच आहेत. या दहशतवादी हल्ल्यामुळे नेक निरपराध लोकांचे या मध्ये बळी आतापर्यंत ले आहे.

ातापर्यंत भारतावर झालेले सर्वात मोठे हशवादी हल्ले.

१. १२ मार्च १९९३ साली मुंबई दहशतवादयांनी आणि गँगस्टरनी बंद ठेवली या हल्यामध्ये सुमारे २५७ लोक मृत्यमुखी व ७१३ जखमी झाले होते.

२. अतिरेकी मुर्तुझा हफिज यासिन व अशरफ अली मोहम्मद फारूक यांनी दहशतवादी गट लष्कर ए तोयबा आणि जैसले— ए— मोहम्मद यांच्या दहशदवादी हल्ला केला होता. ते अहमदाबाद येथील अक्षरधाम मंदिरात २४ सप्टेंबर २००२ साली झाला या हल्ल्यात ३१ नागरिक मरण पावले व ८० जखमी झाले.

३. दिल्ली सिरियल ब्लास्ट पाकीस्तानी दहशतवादी संघटना इस्लामिक रिव्हॅल्यूशनची फ्रंटने शहराच्या मुख्य बाजारपेठेत दोन बॉम्बस्फोट केले सरोजिनीनगर आणि पठागंज आणि गोविंदपूर येथे तिसरा स्फोट झाला त्यामध्ये २९ नागरीक ठार झाले व अनेक जखमी झाले.

४. जयपुर ब्लास्ट — जयपुर मध्ये ९ सिरीअल बॉम्बस्फोट झाले

या मध्ये पाकिस्तान स्थित लष्कर —ए—तोयबा यासारख्या अनेक इसलामिक दहशतवादी संस्थाचा सहभाग होता. यात ६२ लोक मरण पावले व २१० जखमी झाले.

५. कोइंबतूरमधील १४ वेगवेगळया ठिकाणी १९९८ बॉम्ब स्फोट घडवून आणले यामध्ये ६० लोक ठार झाले व २०० पेक्षा जास्त जण जखमी झाले.

६. २६ नोव्हेंबर २००८ साली पाकीस्तान स्थित इस्लामी आतंकवादी संघटना लष्कर —ए— तोयबा ने च्या १० दहशतवादयांना मुंबई येथे आतंकी हल्ला केला यात १६४ लोक मरण पावले ३०८ लोक जखमी झाले.

७. १४ फेब्रुवारी १०१९ रोजी जम्मू श्रीनगर राष्ट्रीय राजमार्गावर आत्मघाती हल्ला दहशतवादयांनी केला यामध्ये ४५ जवान शहीद झाले.

मानवि अधिकार आणि भारत

भारताने लोकशाही शासनव्यवस्थेचा स्वीकार केलेला आहे भारताची राज्यघटना ही स्वातंत्र्य, समता, बंधुत्व, न्याय आणि राष्ट्रीय एकात्मता या मूलतत्वांवर आधारलेली आहे. भारतीय घटनेने धर्म, वंश, जात, पंथ, लिंग किंवा जन्म स्थान अशा कोणत्याही

MAH MUL/03051/2012 | Vidya...
ISSN: 2319 9318 | Peer-Reviewed Intern...

कारणावरून व्यक्ती व्यक्तीत राज्याकडून भेदभाव केला जाणार नाही, भारतातील सर्व नागरिकांना समाज हक्क आणि स्वातंत्र्य असेल, कायद्यासमोर सर्व व्यक्ती समान असतील हे स्पष्ट केले आहे. असे असले तरी भारतात मानवी अधिकाराचे रक्षण ही एक महत्वाची समस्या बनलेली आहे. राज्यघटना आणि शासनाने केलेले विविध कायदे याव्दारे मानवी हक्काच्या रक्षणाचे प्रयत्न झालेले असले तरी ते पुरेसे ठरलेले नाहीत. निरक्षरता दारिद्रय बेकारी सामाजिक आणि आर्थिक विषमता, रूढीप्रियता, अंधश्रध्दा अशा अनेक कारणामूळे समाजातील दुर्बल घटकांच्या मानवी अधिकारापासून वंचित राहीले आहेत. अत्याचार अन्याय यांना ते बळी पडत असतात. त्यांच्या हक्काचे रक्षण होण्यासाठी केवळ कायदयांतील तरतुदी पुरेशा नसून दुर्बल घटकांचा शैक्षणिक व सामाजिक विकास घडविणे हा त्यावर खरा उपाय आहे त्याच बरोबर समाजात मानवी अधिकाराबददल आदरभाव वृध्दिंगत करणे जरूरीचे आहे.

मानवी अधिकाराच्या रक्षणासाठी उपाय :—

भारत हे लोकशाही राष्ट्र आहे. स्वातंत्र, समता, बंधुत्व आणि न्याय या तत्वावर आधारलेली समाजव्यवस्था निर्माण करणे हे भारताचे ध्येय आहे. ते साकार करण्यासाठी मानवी हक्कांची प्रस्थापना झाली पाहिजे कोणत्याही सामाजिक घटकाचे आर्थिक व सामाजिक शोषन होता कामा नये. विशेष करून समाजातील दुर्बल घटक, स्त्रिया, लहान मूले निराधार व्यक्ती त्यांच्यावर अन्याय होता कामा नये. तसेच कुणालाही अमानुष, कुर वागणूक मिळता कामा नेये यासाठी भारतामध्ये

१. घटनात्मक तरतुदी
२. मानवी हक्क आयोगाची स्थापना
३. जनहितार्थ याचिका
४. स्वयंसेवी संघटना

या अपाययोजना करण्यात आलेल्या आहे.

संदर्भ ग्रंथ :—

भारत आणि जग — र.घ. वराडकर
मानवी हक्क — पाटी पी.बी.
मानवी हक्क — सद्यस्थिती आणि आव्हाणे
प्रा. सुरेश मालेराव, डॉ. प्रविण लोणारकर

12/4/2012 ...gaon, Tal-Shevgaon

Impact Factor – 6.625

ISSN – 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-Research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

January-2020 Special Issue – 213

जागतिकीकरणाचा भाषा व साहित्यावरील प्रभाव
वैश्वीकरण का हिंदी भाषा और साहित्यपर प्रभाव
Impact of Globalization on Language & Literature

अतिथी संपादक :
डॉ. बाबासाहेब देशमुख
प्राचार्य,
ॲड. एम. एन. देशमुख महाविद्यालय, राजूर
ता. अकोले, जि. अहमदनगर

कार्यकारी संपादक :
डॉ. द. के. गंधारे

संपादन सहाय्य :
डॉ. बी. टी. शेणकर
प्रा. बी. आर. होले
डॉ.आर.डी.ननावरे
प्रा.बी.के.थोरात
प्रा.ए.डी.सातपुते
प्रा.जी.एम. कुमडे

मुख्य संपादक : डॉ. धनराज धनगर

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

For Details Visit To : www.researchjourney.net

SWATIDHAN PUBLICATIONS

35	कल्पना दुधाळ यांच्या कवितेतील जागतिकीकरणाचे चित्रण	डॉ. सौ. मंगल डोंगरे	153
36	जागतिकीकरण आणि मराठी कविता	डॉ. संजय दरवडे	159
37	प्रतिबद्ध या कादंबरीमधील जीवन संघर्ष	डॉ. बाबासाहेब नाईक	163
38	जागतिकीकरण आणि मराठी भाषा	डॉ. निलेश खरात	166
39	जागतिकीकरण आणि आधुनिक मराठी साहित्य परंपरा	प्रा. निलेश लोंढे	168
40	जागतिकीकरण व ग्रामीण कविता	डॉ. कार्तिकी नांगरे	173
41	कवी मधुकर जाधव यांच्या कवितेवरील जागतिकीकरणाचा प्रभाव	मंगल सांगळे व डॉ. रावसाहेब ननावरे	176
42	जागतिकीकरण आणि मराठी जैन साहित्य	डॉ.जगदीश आवटे	182
43	वैश्वीकरण का हिंदी भाषा पर प्रभाव	डॉ. ऐनूर शब्बीर शेख	186
44	वैश्वीकरण के संदर्भ में मन्नू भंडारी की कहानियों में अभिव्यक्त स्त्री विमर्श	प्रा. पी. बी. सावंत	190
45	वैश्वीकरण और हिंदी मीडिया	डॉ. संजय महेर	194
46	विश्व पटल पर हिंदी की स्थिति	प्रा. ललिता घोडके	197
47	वैश्वीकरण का हिंदी भाषा पर प्रभाव	डॉ. शरद कोलते	200
48	वैश्वीकरण के परिप्रेक्ष्य में हिंदी काव्य	प्रा. ज्ञानेश्वर बगनर	202
49	वैश्वीकरण का हिन्दी सिनेमा पर प्रभाव	डॉ. भरत शेणकर	205
50	वैश्वीकरण का हिंदी भाषा पर प्रभाव	प्रा. स्वाती चव्हाण	209
51	वैश्वीकरण और हिंदी प्रिंट मीडिया	डॉ. दीपाश्री गडाख	212
52	वैश्वीकरण और भक्ति आंदोलन प्रवर्तन (विशेष संदर्भ महाराष्ट्र का वारकरी संप्रदाय)	डॉ. योगेश दाणे	215
53	वैश्वीकरण और हिंदी मीडिया	प्रा. गणेश गभाले	222
54	वैश्वीकरण और प्रवासी भारतीय हिंदी साहित्य	प्रा. जनार्दन वाघ	228
55	भूमण्डलीकरण के परिप्रेक्ष में हिंदी की स्थिति	डॉ. दत्तात्रय टिळेकर	233
56	वैश्वीकरण और हिन्दी गद्य साहित्य (विष्णु प्रभाकर के 'कोई तो'उपन्यास के संदर्भ में)	डॉ. रीना सुराड़कर	236
57	वैश्वीकरण और हिंदी साहित्य	डॉ. साहेबराव गायकवाड	238
58	वैश्वीकरण और हिन्दी मीडिया	रूपाली लुटे	242
59	भूमण्डलीकरण और भारतीय संस्कृति	प्रा. मिनेश सातपुते	245
60	वैश्वीकरण से प्रभावित हिंदी भाषा के सकारात्मक व नकारात्मक पहलू	रेवनसिद्ध चव्हांण	248
61	वैश्वीकरण और हिंदी गद्य साहित्य	डॉ. गुलाबराव मंडलिक	250
62	वैश्वीकरण और हिंदी भाषा	डॉ. अनिता वेताळ-अंत्रे	253
63	वैश्वीकरण से प्रभावित भारतीय युवा वर्ग (उपन्यास 'दौड' के विशेष संदर्भ में)	प्रा.बबन थोरात	256
64	वैश्वीकरण और हिन्दी कविता	प्रा. गणेश खेमनर	260
65	'एक ब्रेक के बाद'उपन्यास में निरूपित वैश्वीकरण	डॉ.मंजूर सैय्यद,श्री पोपट बिरारी	262
66	Impact of Globalization on Modern Indian Fiction	Dr. S. D. Gaikwad & Shailaja Kuchekar	266
67	Impact of Globalization on English Language	Prof. Ganesh Kusmude	268
68	Impact of Globalization on English Language	Prof. Somnath Avhad	271
69	Globalization and Its Impact on Culture	Narendra Gawali	274
70	Impact of Globalization on English Literature: Focusing on Significance of Translations from Marathi to English in Gender Studies	Swapnali Korhale-Pawar	279

'RESEARCH JOURNEY' International E- Research Journal
Special Issue 213 : Impact of Globalization on Language & Literature
Impact Factor - (SJIF) - 6.625,
Peer Reviewed Journal
ISSN : 2348-71
January

जागतिकीकरण आणि मराठी भाषा

प्रा. डॉ. निलेश खरात
मराठी विभाग प्रमुख
लोकनेते मारूतराव घुले पाटील
महाविद्यालय, दहिगांव ने,
ता. शेवगाव, जि. अ.नगर

मोबा. ९९६०८९२४५४२१

व्या शतकाच्या पहिल्या दशकापासून जागतिकीकरण हा विषय आप चर्चेच्या केंद्रस्थानी आहे. हा विषय वगळून आपल्याला नव्या वाङ्मयीन बदलाचा विचार करता येणार न कारण जागतिकीकरणाच्या प्रभावात आपले वाङ्मय एका वेगळ्या वळणावर येऊन पुढच्या दिशा शोधत अ आपले जीवन, आपले भावविश्व आणि आपला समाज, जागतिकीकरणाच्या संज्ञेत बद्ध झालेला अ जागतिकीकरणाने आपल्या समग्र अशा सांस्कृतिक आकृतिबंधाला नवा आकार दिल्यामुळे एका नव्या संस्कृ जन्म झाला. ही संस्कृती तंत्रज्ञानाने व्यापलेली असल्याने आपले सांस्कृतिक वैविध्य आणि भाषा व साहित्य याचा मोठा परिणाम झाला आहे. म्हणून साहित्यावरील जागतिकीकरण परिणाम अभ्यासणे गरजेचे आहे.

जागतिकीकरण आणि जागतिकीकरणाचे भाषेवरील परिणाम :—

प्रथम आपल्याला जागतिकीकरणाचा अर्थ समजावून घ्यायला हवा. जागतिकीकरण भिन्न आर्थि राजकीय आणि सांस्कृतिक प्रवाहाला सामावून घेणारी संज्ञा आहे. जागतिकीकरण ही अवस्था आहे अ सिद्धांतही आहे. परंतु वर्तमानकाळात जागतिकीकरण या शब्दाचे मुळ अर्थ म्हणून आर्थिक उदारमतवाद, नु बाजारपेठ, पश्चिमीकरण किंवा अमेरिकन, इंटरनेट, क्रांती, जागतिक एकात्मता हे प्रतिशब्द वापरले जात जागतिकीकरणाची संज्ञा विशेषत्वाने आर्थिक स्तराबरोबर धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक आणि वाङ्मयीन अ बहुविध क्षेत्रांना बाधित करणारी, त्या क्षेत्रातील मूल्यव्यवस्था उलथून टाकणारी अशी सामर्थ्यशाली संज्ञा अ वास्तविक पाहता जागतिकीकरणाचे वारे खाजगीकरणाचे बोट धरून इथल्या समाव्यवस्थेत प्रविष्ट झाले अ हेही तेवढेच स्पष्ट आहे. दुसऱ्या अर्थाने असेही म्हणता येईल की खाजगीकरणाची आणि उदारीकरण परिणती म्हणून जागतिकीकरणाची प्रक्रिया सुरू होते. जागतिकीकरणाची ही अवस्था एक अपूर्व अवस्था अ तो भांडवलशाहीचा पुढचा टप्पा आहे. टेलिग्राम, टेलिफोन, रेल्वे ही भांडवलशाहीची साधने होती. न भांडवलशाहीला संगणक, सॅटेलाईट, टी.व्ही, विमानसेवा ही साधने मिळालेली आहेत.

जागतिकीकरणाने विविध क्षेत्रे व्यापलेली असली तरी जागतिकीकरणाचे भयावह रूप दिसू लागले अ जागतिकीकरणाचे दूरगामी परिणाम पाहून अनेक विद्वानांनी विचारवंतांनी जागतिकीकरणाला जाहीरपणे वि केला. भारताच्या अनेकविध स्थित्यंतराच्या पार्श्वभूमीवर जागतिकीकरणाच्या भल्या–बुऱ्या परिणामांचा वि करणे क्रमप्राप्त ठरते. 'लोकल ते ग्लोबल', 'ग्लोबल खेडी', 'ग्लोबल कंपनी' असे अनेक शब्द आपणास भयचकित करणारी आहेत. जागतिकीकरणामुळे आपले सामाजिक स्थैर्य ढासळले आहे. भाषा आ भाषेच्या अस्तित्वावरही जागतिकीकरणाचा परिणाम झाला आहे. जागतिकीकरणाची अशी एक भाषा म्ह इंग्रजी भाषेला मान्यता दिली गेली आहे. त्यामुळे मराठी भाषेवर आक्रमण होत आहे. तिचे विकृतीकर होताना दिसते. मराठीतल्या बोलींवरही आक्रमण होताना दिसून येते. भाषा आणि बोलींच्या संदर्भातील स वास्तव म्हणजे आज अनेक बोली मृतप्राय होत आहेत. जागतिकीकरणाच्या या प्रभावात प्रमाणभाषे

ISSN : 2348-7143
January-2020

लीभाषेच्या संदर्भात तर हे प्रश्न अधिकच नाजूक बनले आहेत. जागतिकीकरणाच्या या दुष्परिणामात लीही आणि पर्यायाने ग्रामीण समाजही सुरक्षित राहिला नाही.

जेव्हा एखाद्या समाजावर सांस्कृतिक आक्रमण होते, तेव्हा त्या आक्रमणाचे परिणाम जसे तेथील ाजव्यवहारावर होतात, तसेच ते भाषिक व्यवहारांवरही होतात हे नाकारता येत नाही. कारण या व्यवहारात लींचे फार मोठे बदल घडून येतात. सामाजिक व्यवहारात एक शुद्ध रूप होते, पण बहुतेक बोलींना तिची पी नव्हती. या बोली बोलीची लिखित अशी संहिता तयार झालेली नव्हती. आपआपल्या समूहात या ली बोलल्या जात होत्या व त्यातच त्या जीवंत होत्या. रावी, पोवार, गोंड, कोष्टी सारख्या बोलींचे यात गतिकीकरणाच्या प्रपातात भाषिक विकृतीकरण झाले आहे.

थोडक्यात, जागतिकीकरण हे आजच्या जीवनशैलीचे अभिन्न असे वास्तव झालेले आहे. ग्रामीण व[illegible]ासून महानगरीय संस्कृतीपर्यंत जागतिकीकरणाचा विळखा मानवीजीवनाला घट्टपणे बसलेला आहे. गतिकीकरणाने मराठी भाषा, साहित्य यावरही परिणाम झाले आहेत.

र्भ

१. जगतिकीकरणानंतरचे मराठी साहित्य, संपा. नागनाथ कोतापल्ले/दत्ता भगत, सायन पब्लिकेशन.
२. जागतिकीकरण आणि मराठी साहित्य, संपा. डॉ. शरद गायकवाड, प्रा. सुनिल शिंदे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, प्र.आ. २००९.
३. साहित्य, संस्कृती आणि जागतिकीकरण, भालचंद्र नेमाडे, लोकवाङ्मय गृह, प्रभादेवी, मुंबई, चौथी आवृत्ती, २००५.

RESEARCH JOURNEY

ID.NO: PU/AN/ACS/124/2012

I/c Principal
Loknete Marutrao Ghule Patil Mahavidyal
Dahigaon-Ne, Tal. Shevgaon, Dist. Ahmedna